

Markfirben på Højene i Ibsker

- dagbogsoptegnelser fra 2016-17

Af
Jeppe Gitz-Johansen
Højevejen 11,
Ibsker,
DK - 3740 Svaneke

Fig. 1. Den grønne marfirbenhan er et vidunderligt dyr
Foto: Helle Frederiksen

Det var ikke min intention at skabe biotoper for markfirben, da jeg i 2004 byggede en 3/4 m høj vold langs hele mit øst-skel (og en del af syd-skellet) mod storbondens jord (der tidligere havde hørt til min ejendom, Højene i Ibsker, der nu var indskrumpet til 2-3 tønder land i 1991). Grunden til, at jeg byggede voldene, var den, at jeg en dag fandt små kunstgødningskugler op til 7 meter inde på min

jord. ”Vi skal jo være her allesammen”, som landmændene siger. Men det skal jo ikke blot være på deres betingelser, disse lidt blinde og døve ”naturforvaltere”, når det drejer sig om sommerfugles, padders og krybdyrs betingelser i landbrugslandet.

Fig. 2. TV Her ses stenvolden på felt K.
Foto: Helle Frederiksen

Fig. 3. TV Her ses stenvolden på felt F.
Foto: Helle Frederiksen

Naivt troede jeg, at jeg kunne skabe et paradys for bl.a. sommerfugle ved at anlægge en blomstereng midt i pesticid- og kunstgødningsvidderne, der favnede mit jordstykke. Lidt er det dog lykkedes, men voldene blev desværre også til gode indkvarteringsbetingelser for rotter og mus. Deres huller skulle dog senere vise sig at være et gode.

Indført fra Svaneke

I de følgende år fyldte jeg mange marksten i rottehullerne, indtil jeg i 2011 begyndte at tænke på at skabe livsbetingelser for markfirbenet. Jeg havde jo set dem flere steder langs vores kyster.

Flere sten blev hentet ind og lagt i store bunker opad volden langs mit syd-skel (med udsigt til kirken og Stenskov), men det viste sig ikke at være det bedste sted for det par markfirben, jeg havde indfanget (i det nu overgroede areal bag fodboldbanen i Svaneke). De to søgte væk op langs øst-skellet og ind i blomsterengen. Den næsten konstante sydvestlige vind, tror jeg, var en væsentlig årsag hertil. Der kom dog unger, og der ses stadig enkelte voksne af og til sole sig tidlig på formiddagen på solpletter med læ på sandet i stenfeltet eller skjult i det tørre græs.

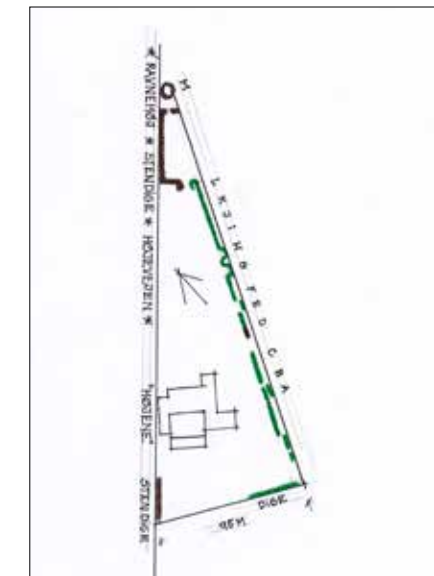
Det skulle vise sig, at det blev stenfelterne

på volden langs øst-skellet (fig. 2 og 3), der blev de mest optimale levesteder for firbenene, de smukke krybdyr, som landbruget desværre ignorerer eksistensen af.

Stenfelter

Som tiden gik, blev antallet af stenfelter udbygget med sten fra nær og fjern og med grus og sandunderlag. Jeg lagde også sand ud i græsset omkring stenene. Det var et knoklearbejde med trillebøren, og bilen tog sin del

Fig. 4. Oversigtstegning
Tegning: Jeppe Gitz-Johansen

*Fig. 5. En hun fra Ravnehøj lige før vinterdvalen
Foto: Trille Skjelborg*

af slæbet, men det var spændende at opleve, hvordan firbenene tog felterne i brug. Jeg ser dem også ofte inde i deres bagvedliggende "vildtreservat" oven for stenbunkerne, efter de har ligget på stenene og fået varmen først på dagen. Stenfelterne fik hver sin bogstavsbetegnelse, til hjælp for mine observationer og dagbogsoplysninger (se oversigtskort fig. 4. forrige side).

Dagbogsoplysninger

Den 25. marts 2016

Jeg vandrede først på formiddagen op langs øst-skellet, og der i felt C lå den gamle han, helt jordfarvet på en stor sten i solen (fig.5). Den lå helt stille og reagerede ikke på mig – sikke en skøn følelse – foråret – længere oppe lå endnu en han og fik solens varmende energi efter den lange dvale.

Den 7.april 2016

Det er første dag, at et af de unge firben fra sidste år er fremme – i felt F. En hun er også dukket frem i felt C. Jeg for ind for at fortælle kæresten det.

De sidste dage i april ses – om formiddagen – når solen er fremme, voksne

hanner og hunner samt årsunger langs hele østvolden og det sydlige skel. Sten- og jordhumler brummer af sted. Flere af de voksne hanner grønnes ligesom træerne. Men når den kølige vind blæser fra sydvest, holder den dem "indendørs" under en sten eller i et rottehul.

Den 10. maj 2016

Her var den nu smaragdgrønne han i felt C og den brune hun fra felt B i parringsdans. Hannen havde bidt sig fast lige over hendes ene bagben. Dagen efter var en anden han i parring med en ung hun i samme område.

De næste par måneder er jeg af sted med udstillinger i Nordnorge og Grønland, så firbensobservationerne er indstillet.

Den 24. juli – 10. august 2016

Mange dage med sol. Det er mest hannerne (fig. 1 og 7), jeg ser på mine daglige vandringer tidligt på formiddagene. Nogle af dem er ret standfaste, mens andre flytter sig en del. Hunnerne ser jeg ikke meget til, men møder enkelte ude i reservatet.

*Fig. 6. En unge soler sig i felt C
Foto: Marianne Arnfred*

Den 10. august 2016

Så sker det. Først på formiddagen ser jeg i felt E de første unger liggende på den gule høgeurts grønne blade, der gror på øst-volden – en 2-3 stykker. Længere oppe langs volden var fasanhønen med 6 kyllinger i gang med den løse jord, så det støvede. Fasanen er en trussel i firben-verdenen. Nu er hannerne grønne farve på retur.

Den 20. august 2016

Her blev hele 7 unger observeret i felterne i syd-skellet og også en gammel brun hun.

Den 2. september 2016

Her oplever jeg det største antal unger, i alt 10, langs i øst-voldens stenfelte og yderligere 2 i syd (fig.6). Det er også sol og næsten vindstille.

Vejret ændrer sig, og jeg ser ikke mange unger.

Den 14. oktober 2016

1 unge i felt B og 1 i felt C. De voksne er for længst gået i dvale.

Den 26. marts 2017

På denne solskins forårsformiddag så jeg de første hanner liggende i læ for

vind fra sydvest i felt F, G og J. Alle på sten. Dagen efter serverer jeg regnorme for 2 af de voksne hanner. Ingen hunner har endnu vist sig.

Den 6. april 2017

Først nu dukker en hun frem i C og nogle dage senere ses et par unger fra i fjor.

Kølig vind fra syd holder firbenene skjulte, i hvert fald for mig.

*Fig. 7. En han stikker hovedet frem i solstriben
Foto: Helle Frederiksen*

Sidst i april grønnes træerne og hanfirbenene. Nu har 4 ud af sidste års kuld vist sig.

Den 26. april 2017

Temperaturen kl 10:30 er 8 graders varme. Et par unger ses i felt A. Den gamle han i felt K har nu iført sig sin smukke irgrønne parringsdragt (fig. 7). Solen varmer nu, så en han har vist sig mod syd på trods af den kølige vind. Den unge, brune hun og en ung han har parret sig. De kravlede lige forbi min hånd og henover tommefingeren, da jeg

støttede mig på stenen for at følge med. Den unge hun kommer nu nærmest stormende ned over stendynngen for at få de regnorme, jeg holder mellem fingrene (fig. 8). Jeg har aldrig oplevet noget lignende inden for krybdyrverdenen.

I C ligger 3 hunner dagligt om formiddagen. Også de tager imod regnorme, men er mere reserverede.

Fig. 8. En gravid hun slikker sol neden for volden i felt C.

Foto: Marianne Amfred

Nogle dage senere oplever jeg en han og en hun ligge tæt sammen efter en vild jagt. Den brune hun fra A har jeg ikke set et stykke tid, men nu ligger den igen på sin vante plads. Den har gravet sine æg ned uden min observation.

Den 8. juli 2017

Ved 16-tiden oplever jeg en hun grave sig ned oven for felt C, og kl 22 er den i gang med æglægningen. Den følgende morgen er hullet skjult. Dagen derpå er flere af æggene gravet frem, så jeg putter dem atter ind til de øvrige og lukker hullet til.

Den 10. juli 2017

Nu er en hun fra felt C i gang med udgravningen i volden ved felt A (fig. 9). Først på 3. dagen er den klar til æglægningen, efter jeg har hjulpet til med gravningen, der var besværet af nogle rødder – og måske generede myrerne hende også. Hun begyndte æglægningen ved 19:30 tiden med voldsomme rystelser og ryk i halepartiet. Halespids og hoved sås et par centimeter inden for hulkanten. Ved 23:30 tiden var æglægningen afsluttet og hullet lukket til.

Lidt overdrevet vrimler det med hanner og hunner, unge som gamle ude i reservatet (små 3 tønder land). Af og til graver jeg nogle regnorme frem og fodrer de firben, der viser interesse.

Den 16. august 2017

Her ser jeg den første unge lige neden for hullet i C, hvor æggene blev "født" - en bette en, der nyder solen på en sten, helt udstrakt. De følgende dage dukker flere og flere frem.

Den 26. august 2017

På denne dag ser jeg seks unger samtidigt i felt C. En gammel hun er fremme i stendiget helt oppe for enden af volden ved højen "Ravnehøj" (døbt af øens

chefarkæolog). De voksne flytter sig meget rundt nu, og hannerne ses næsten ikke mere i stenfelterne. Flere af de nyfødte unger vandrer op langs volden og ses flere steder på volden. Musehullerne tages også i brug.

Den 30. august 2017

Her så jeg en hun og 2 hanner og 3 unger i syd-skellet, alle på mine udlagte stendynger.

Den "tamme" brune hun i felt A er ikke set længe.

Den 27. september 2017

Jeg ser 12 unger i og omkring felt C og 6 unger mere længere oppe langs volden og en inde i vores blomsterhave, mere end 100 meter fra voldenes felter.

Det er også den sidste dag, jeg ser den gamle han i felt F. Den har ellers ligget trofast der, hver eneste morgen. Det har jo regnet i disse dage, men der har også været perioder med sol.

Jeg antager, at de brunlige unger er hunner. De vokser godt, mens de grønne, ikke alle, er mere pjevsede, hvis man kan bruge det udtryk om en firben-unge. Alle de voksne hunner og hanner er gået i dvale inden udgangen af september med en enkelt undtagelse. Her først i november ses ikke så mange unger samtidigt. Jeg fik gravet en lille billelarve frem, som en af ungerne efter anstrengelser fik gjort kål på.

Den 8. november 2017

Der var der kun en splejset unge tilbage på sandet i kanten af græsset ved felt C. Jeg tog den ind i et lille terrarie. Her lavede den gevaldigt op.

Et par dage senere satte jeg den ud i felt A, hvor der stadig var tre unger fremme. Jeg så den ikke siden, ej heller den ene af de andre tre. De to

sidste unger har jeg set helt frem til d. 18. november, hvor morgentemperaturen var 4 graders varme. Solen fik graderne op på 16-20 hen på formiddagen, og der kom mere liv i ungerne – mest i den største.

Den 20. november 2017

Her ses den mindste og sidste unge for sidste gang. Mon de alle fire har fundet sammen i dybet af et af musehullerne? Klarer de den lange vintersøvn? Har kroppen den nødvendige energi? Hvad betyder den megen regn i år for deres overlevelse?

*Fig. 8. Når der skal lægges æg, graver hunnerne flittigt i den løse jord neden for felt C.
Foto: Marianne Arnfred*

Jeg har lagt en membran under dele af stenfelterne, da myrerne denne sommer har fyldt masser af jord og sand op i stendyngernes hulrum.

God bestand

Jeg regner med, at bestanden af markfirben, der i år gik i hi på reservatet i Højene i Ibsker er på 7 to-årsunger, 25 årsunger, 6 voksne hunner og 8 voksne hanner. Markerne omkring reservatet er nu blevet lagt om til økologi, måske vil det også gavne bestandens overlevelsesmuligheder.

Jeg er naturligvis åben for råd og vejledning. Ja, og interesserede gæster er hjerteligt velkomne.

